

Reproducind textul românesc al cîntecului și traducerea lui, efectuată de marele poet rus, autoarea subliniază măiestria cu care poetul a redat în limba rusă ideile cîntecului moldovenesc, fără ca acesta să-și piardă din coloritul național. Tot în poemul «Țiganii», Pușkin a folosit un alt cîntec moldovenesc, precum și tradiția moldovenească despre poetul Ovidiu.

În continuare autoarea lămurește pe larg geneza creației lui Pușkin pe teme haiducești, oglindită în poemul «Frații — hoți», în povestirile în proză «Dubrovskii» și «Cirjaliul», precum și în poezia «Delibașa». Acestea se bazează atît pe folclorul moldovenesc privitor la haiduci (cum e cazul cu povestirile despre haiducul Codreanu, pe care Pușkin le-a cunoscut), cît și pe cunoașterea unor fapte și persoane autentice (ca în cazul Cirjaliului) pe care Pușkin le-a observat nemijlocit. Prin urmare, nu este vorba aci de o «perspectivă a romantismului din Europa» prin care trebuie oglindită prezența motivelor haiducești în «Cirjaliul» lui Pușkin, cum sugerează Tr. Ionescu-Nișcov¹, ideile pe care autoarea o respinge, arătînd că existența reală a haiducului Gh. Cirjaliu a fost dovedită documentar².

Motivele haiducești au fost folosite de Pușkin și în unele scrieri neterminate ale lui, în legătură cu răscoala din 1821. Din fragmentele care ne-au parvenit dintr-un jurnal al lui Pușkin asupra evenimentelor răscoalei, se vede că el a plănuțit o scriere despre Iordache Olimpiotul, tip reprezentativ de haiduc balcanic, foarte asemănător lui Cirjaliu. Unele evenimente care urmau să facă parte din poemul despre Iordache Olimpiotul au fost după aceea incluse în povestirea lui Pușkin despre Cirjaliu.

Mai departe autoarea se ocupă de cîntecul despre Tudor Vladimirescu, care a circulat în vremea lui Pușkin la Chișinău, și de care s-a ocupat mai pe larg cu alt prilej³. Redînd din nou textul românesc reconstituit al cîntecului, notat la timpul său de I. P. Liprandi și descoperit în 1958, autoarea subliniază: «Însemnătatea acestei descoperiri este mare: ea ne dezvăluie una din sursele pierdute din care s-a inspirat Pușkin și totodată constituie o contribuție serioasă la istoria folclorului românesc, deoarece originalul cîntecului popular despre moartea eroului național Tudor Vladimirescu și varianta cîntecului despre Bimbașa Sava, notată de Liprandi, nu s-au păstrat în România» (p. 80). Pandurii au alcătuit cîntecul despre moartea lui Tudor Vladimirescu folosind atît elemente întîlnite în cîntecele despre haiduci, cît și unele elemente din cîntecele de luptă ale eteriștilor.

Cîntecul despre Bimbașa Sava, menționat mai sus, l-a interesat deasemenea pe Pușkin, care culegea cîntecele balcanice referitoare la suferințele popoarelor subjugate de turci și la cruzimile acestora din urmă. Motivul cuprins în cîntecul lui Bimbașa Sava privind presiunile calului său a fost cunoscut și folosit de Pușkin după variantele acestui cîntec, notate de Liprandi, cu titlul «Cîntec popular despre omorirea Bimbașei Sava, cîntat mai cu seamă printre arnăuți». Textul notat de Liprandi nu cuprinde și versurile de încheiere cunoscute folclorului românesc.

Credem că s-ar putea lua în seamă și unele variante ale cîntecului despre Bimbașa Sava care au fost cîntate la bulgari⁴.

De numele lui Pușkin este legată și consemnarea unor tradiții populare, cum sînt acelea despre Duca, Dafna și Dabija, notate de Pușkin de la eteriștii Caravia, Duca și Penedeca. Pușkin și-a distrus povestirile istorice cu aceste subiecte în 1825. Liprandi a păstrat însă după ele niște copii care pînă astăzi încă nu au fost descoperite.

Subiectele istorice de care s-a ocupat Pușkin au fost ulterior prelucrate în literatura română de B. P. Hasdeu. Dar nici în lumina acestora și nici în lumina letopisetelor moldovenești nu poate fi reconstituit subiectul primelor încercări făcute de Pușkin în proză.

Dacă s-ar descoperi copiii lui I. P. Liprandi, arată autoarea, atunci data începutului nulei istorice românești, socotită anul 1830, cînd a apărut povestirea «Duca» a lui A. Hasdeu, s-ar muta cu șapte ani în urmă, adică în 1823, cînd genialul Pușkin a prelucrat acest subiect din istoria Moldovei.

După cum se vede, prețiosul studiu al cercetătoarei sovietice ridică și unele probleme de istorie a literaturii române.

S. IANCOVICI

¹ Cf. Tr. Ionescu-Nișcov, *Kirdjali dans la littérature universelle*, în «Romanoslavica», I, 1958, p. 105-129.

² Vezi și *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. V. Izvoare narative, p. 64, 329, 440, 454-455, 480, 571.

³ Пушкин. Исследования и материалы, т. III, Москва-Ленинград, 1960, p. 402-417.

⁴ În *Întîlnit Tîrnovei*, de exemplu, circulau două variante ale cîntecului despre Bimbașa Sava intitulate una «Савата бинь — бацията», iar cealaltă «Власи и турци» «Сборник за народни умотворения», II, 1890, p. 140-141; VI, 1891, p. 67.